

РОЛЬ НАЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕЦЕНАТА ПЕТРА ЯЦИКА В УТВЕРДЖЕННІ ДУХОВНОСТІ МОЛОДОЇ ГЕНЕРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ЯК ОСНОВИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Ніна Загребельна,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри методики навчання
суспільних дисциплін і гендерної освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

Микола Яретик,

*студент історичного факультету
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

Розглядається життєвий шлях відомого канадського бізнесмена та мецената українського походження Петра Яцика, який з кінця 50-х років минулого століття і до кінця своїх днів направляв значні кошти на реалізацію різноманітних наукових і культурних проектів української діаспори. Характеризується його духовна особистість. Аналізуються меценатство великого українця і значення його діяльності в утвердженні духовності молодшої генерації українців.

Ключові слова: *меценатство, духовність, молода генерація, націокультурна діяльність, державотворення, Петро Яцик, Ліга українських меценатів, Енциклопедія українознавства, Канадський інститут українських студій (КІУС), Міжнародний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика.*

The way of life of the famous Canadian businessman and philanthropist of Ukrainian origin Petro Jacyk, who from the end of the 50s of the last century to the end of his days directed significant funds for the implementation of various scientific and cultural projects of the Ukrainian diaspora, is considered. His spiritual personality is characterized. The patronage of the great Ukrainian and the significance of his activity in establishing the spirituality of the young generation of Ukrainians are analyzed.

Keywords: *patronage, spirituality, young generation, nation-cultural activity, state formation, Petro Jacyk, League of Ukrainian Patrons, Encyclopedia of Ukrainian Studies, Canadian Institute of Ukrainian Studies (CIUS), Petro Jacyk International Competition for Ukrainian Language Experts.*

Дослідження життєвого шляху відомого громадського діяча, патріота, великого українця, мецената Петра Яцика є актуальним для сучасної української історичної науки. Оскільки він був не лише найщедрішим українським меценатом другої половини ХХ століття, а й людиною, яка дбала про розквіт духовності українців, то заслужив на повагу й авторитет серед української діаспори й материкової громади [8, с. 7-13]. Його благодійність планомірно була спрямована на благо України, української ідеї та національних інтересів [5, с. 69].

Людина живе доти, доки про неї пам'ятають. А пам'ятають, здебільшого, не стільки те, що вона сказала, як те, що вона зробила. Зроблене канадським бізнесменом і меценатом з українською душею Петром Яциком у царині мовного воскресіння, духовності і культури українців легко пізнається, оскільки зроблено багато з найважливішого. Ці слова переконливо прозвучали на презентації книги М. Слабошпицького «Українець, який відмовився бути бідним». Пройшовши і подолавши труднощі в молоді роки, П. Яцик знайшов у собі мудрість і силу стати володарем капіталу, якому міг би позаздрити будь-який успішний бізнесмен [8, с. 713].

Петро Яцик народився 7 липня 1921 року в селі Верхнє Синьовидне, що на Львівщині, у селянській родині Дмитра та Марії Яциків. Тут пішов до місце-

вої школи, а згодом – на сільськогосподарські курси. Ще з юного віку виявляв потяг до знань. Усвідомлюючи, що в сільській побут входить техніка, відчуваючи, що за нею майбутнє, хлопець активно шукав свій інтерес у механіці, успішно закінчив у 1939 році шестимісячні залізничні курси та почав працювати помічником машиніста. У роки Другої світової війни пережив і відчув на собі трагедію українського народу в усіх її проявах – окупацію, повстанський рух, водночас мусив дбати про родину, якій після смерті батька став опорою. Улітку 1944 року, коли багато українців тікали на захід, як зазначав М. Слабошпицький, від «більшовицького раю», вирушив із ними й молодий Петро. У 1945 році він опинився в Баварії (Німеччина), де закінчив середню школу і вступив до Українського технічно-господарського інституту. Водночас почав вивчати англійську, німецьку та іспанську мови. «Так можна досягти успіху в житті», – зазначав Петро Яцик у своєму листі до українських школярів. Під час навчання він засвоїв декілька правил, одне з яких – «коли бачиш, що щось не є добре, зроби так, щоб було добре». Друге – «Не нарікай, роби добру роботу, а винагорода прийде» [6, с. 18].

Гідна уваги й наслідування історія успіху: приїхавши до Канади по Другій світовій війні, маючи «всього лише сім доларів у кишені», почавши роботу посудомийником, помічником м'ясника, згодом Петро Яцик із двома партнерами засновує українську книгарню, потім – меблевий магазин, а через певний час очолює групу з 18 будівельних компаній, знаних у діловому світі Північної Америки, і стає власником інвестиційного банку, а головне – чесно заробивши свій капітал, цей чоловік стає не лише найбагатшою людиною Канади, найбагатшим українцем світу на той час, а й для багатьох – прикладом життєвого успіху, патріотизму і доброчинства [3, с. 255-256].

Петро Яцик – людина глибоко духовна, абсолютно чесна в справах бізнесових, яка сповідувала непорушність моральних цінностей. Спокійний, самозосереджений і доброзичливий, надійний, він має тверде слово, не щедрий на всілякі обіцянки й запевнення, але, пообіцявши щось, неодмінно виконував, хоч би яких зусиль це йому коштувало [5, с. 3].

Як зазначав П. Яцик, надзвичайно важливими в житті є поняття чесності й етики. Бізнес, зокрема, – це справа чесних людей [6, с. 24].

Петро Яцик говорив, що все залежить від совісті людини, а не від її становища в суспільстві, і що вбогий духом не може бути багатим, не зважаючи на те, скільки грошей він має. А ще він наголошував: «Якими значними не були б наші успіхи, ми завжди повинні знати, що досягли їх за допомогою інших, і ми повинні поділитися з іншими нашими надбаннями». Яцик вирішив, що найкращим способом вжити надбання для загального добра буде підтримка науки та освіти [6, с. 25].

Отже, упродовж другої половини ХХ століття Петро Яцик почав направляти значні кошти на реалізацію різноманітних наукових і культурних проєктів української діаспори. Він сподівався на піднесення ролі України в світі. Старанно дбав про видання українських книг, словників, енциклопедій. У 1986 році він заснував Освітню фундацію Петра Яцика, яка фінансувала низку постійних програм у провідних університетах світу, включаючи Інститут українських студій Гарвардського університету (США), енциклопедії українознавства, Український лекторій у Школі славистики та східноєвропейських студій при Лондонському університеті, інформаційний центр у бібліотеці імені Джона П. Робертса та Вічний фонд українських видань при Торонтському університеті. Коштом мецената видано чимало наукових монографій з історії України, економіки, політології, медицини, етнографії. Сума його пожертв на українські інституції у Західному світі перевищує 16 мільйонів доларів.

Центр досліджень історії України імені П. Яцика при Альбертському університеті заснований 1989 р. в структурі Канадського інституту українських

студій. П. Яцик подарував йому 1 млн доларів, що сприяло виданню англійською мовою фундаментальної праці М. Грушевського «Історія України-Руси» - «History of Ukraine-Rus» [1, с. 65 - 66]. Видана у 10 томах протягом 1898-1937 років, ця авторитетна праця й досі не втратила своєї актуальності. Заборонена в радянські часи, «Історія України-Руси» була перевидана разом з покажчиком до всіх томів Інститутом української археографії НАНУ і стала популярною в незалежній Україні.

У згаданій праці М. Грушевського, англomовний варіант якої виходить друком, чимало інформації наукового та бібліографічного характеру, яку редактори англomовного видання доповнили за рахунок пізніших досліджень на цю тему. Англійське видання містить бібліографію всіх джерел та публікацій, використаних М. Грушевським при написанні праці. Відповідальне завдання з укладання бібліографії було покладене на заступника директора Центру д-ра С. Плохія. Крім того в проекті задіяно кілька науковців та редакторів з відділів Торонто, Едмонтонa, а також найнято перекладачів, предметних редакторів та експертів до окремих томів. Переклад і редагування текстів М. Грушевського – це досить складне завдання, адже доводиться звіряти та оновлювати тисячі посилань, різномовних джерел: грецьких, єврейських, арабських, латинських.

За кошти Петра Яцика були видані «Енциклопедія українознавства», англomовний атлас історії України, документальна книга про голодомор в Україні «Жнива скорботи» тощо [7, с. 70].

У травні 2001 року меценат передав Національному музею літератури України в Києві власну бібліотеку. У ній – сотні унікальних видань: наукових праць, мистецтвознавчої, енциклопедичної, політологічної літератури. Нова книжкова колекція розмістилася в окремій кімнаті, котра тепер носить назву «Бібліотека Петра Яцика» [2, с. 19].

Справу відомого мецената продовжує нині його донька п. Надя Яцик, яка протягом 2007-2008 років надала КІУСу 500 тисяч канадських доларів для запуску нової Програми вивчення сучасної української історії і суспільства [8, с. 12].

Центром досліджень історії України імені П. Яцика спонсоруються ще два видавничі проекти: українські переклади західних праць про українську історію та англomовна серія монографій. Остання має назву «Українська історіографія на Заході». Її публікацію КІУС забезпечує спільно з низкою наукових закладів в Україні. Крім того, частина субсидій спрямована на видання англomовних монографій, українських перекладів, історіографій західних авторів, на документальні публікації, а також на дослідницькі гранти вченим [1, с. 65 - 66].

Як патріот Петро Яцик вперше запропонував провести в Україні мовний конкурс серед молоді. Цю ідею підтримала створена благодійником у 1994 році Ліга українських меценатів, що об'єднує представників бізнесу з багатьох країн світу. Вони надали спонсорську підтримку в проведенні конкурсу та нагородженні його переможців. Вагомий внесок у фінансування конкурсу зробив П. Яцик. Перший Міжнародний конкурс знавців української мови було проведено у 2000 році. За рішеннями Ліги українських меценатів конкурсу було присвоєно ім'я Петра Яцика, а його дочка Надія стала почесним головою конкурсу.

Завдяки зусиллям Петра Яцика цей конкурс набув великої популярності, що засвідчує прагнення національно свідомої молоді не лише до опанування мовою, а й до національної самоідентифікації, адже мова сприяє вихованню, виробленню, утвердженню та розгортанню українськості, фіксує багату національну пам'ять, є національним кодом людини [7, с. 71].

П. Яцик зазначав: «Доки не настав той день, мусимо братися виховувати в юних ту україноцентричність, яка й стане основою для піднесення України

в майбутньому. Починаємо з мови, а водночас маємо на увазі й українську історію, й українську ідею, щоб усе це в сумі дало українську волю, українське диво» [5, с. 244].

Вже 20 років поспіль, не зважаючи на політичні тренди, конкурс відбувається не тільки в Україні, а й у світовій українській діаспорі. Він також покликається для того, щоб сконсолідувати світове українство. За час існування Міжнародного конкурсу з української мови імені П. Яцика виросло не тільки покоління учнів, а й покоління нових учителів, які хочуть знати докладно, хто такий Петро Яцик, чие ім'я носить конкурс.

Цей конкурс є уроком, натхненням для дітей та дорослих: учителів, науковців, письменників, політиків у справі піднесення престижу української мови!

Петро Яцик – найдалекоглядніший та найжертівніший меценат української науки, завдяки послідовним та відданим зусиллям якого світ поступово, але постійно сприймав та інтегрував у свій живий організм поняття України і українського народу [4, с. 1].

Життя Петра Яцика – це яскравий приклад синівської любові до землі, яка впродовж всього життя була для нього рідною. Україна озивалася болем у Петровому серці, адже скільки страждань йому довелося перенести на цій землі. Він міг би не дати жодної копійки на розвиток української культури, проте віддавав усі свої сили й значну частину капіталу на відродження духовності українців: розвиток української мови, утвердження духовності молодішої генерації українців як основи державотворення в сучасній Україні [8, с. 12-13].

Петро Яцик – еталон вірності українській справі, національній ідеї, відданості українській мові.

Література

1. Березкіна В. Видавнича діяльність Канадського інституту українських студій. – Бібліотечний вісник, 2010. №4. – С. 65 – 66.
2. Дибчук Л. Паславський Т. Благодійники українських бібліотек з канадської та латиноамериканської української діаспори. – Бібліотечна планета, 2006.– №1. – С.17 - 20
3. Загребельна Н., Яретик М. Петро Яцик: канадієць-українець, що жив Україною. Драгоманівські історичні студії: зб. наук. праць молодих істориків / відп. ред. і упор. О. В. Потьчак: кафедра джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін; історичний ф-т; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ-Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2020. Вип. 5(9). – 400 с.
4. Марко Р. Стех. Петро Яцик – 1921-2001. Будівничий українознавчих студій. – Press Release. – Канадський Інститут Українських Студій, 14 лютого 2002 р. – С. 1.
5. Слабошпицький М. Українець, який відмовився бути бідним / Михайло Слабошпицький. – Київ: Ярославів Вал, 2011. – 255 с.
6. Слабошпицький М., Сорока М. Меценат, який не відмовився бути українцем. Петро Яцик у спогадах сучасників – Київ: Ярославів Вал, 2002. – 195 с.
7. Черниш А. Україноцентричність героїв Михайла Слабошпицького як основа самореалізації. / Анна Черниш // Слово і час. – 2013. – №7. – С. 69- 71.
8. Яретик М. Духовність як феномен менталітету українського мислителя і меценат П. Яцика (1921 - 2001). Молода наука: Студентська наукова конференція «Молода наука», присвячена 185-річчю НПУ імені М.П. Драгоманова. Статті / Мін-во освіти і науки України, Нац. пед.ун-т імені М.П.Драгоманова; за наук. ред. А.П. Вовк, А.Ф.Шевченко – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – 271 с.